

Міністерство освіти і науки України
Карпатський національний університет імені Василя Стефаника
Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра етнології і археології

ДРОГОБИЦЬКА ОКСАНА

Навчально-методичні рекомендації з курсу
«Етнографія»

(для здобувачів ОР бакалавр спеціальності 032 «Історія та археологія»)

Івано-Франківськ

2025

Дрогобицька О. Навчально-методичні рекомендації з курсу «Етнографія» (для здобувачів ОР бакалавр спеціальності 032 «Історія та археологія»)). Івано-Франківськ: КНУВС, 2025. 62 с.

Рецензенти:

Винник Н.М., кандидат історичних наук, доцент кафедри українознавства і філософії Івано-Франківського національного медичного університету;

Солонець І.Ф., кандидат історичних наук, доцент кафедри етнології і археології Факультету історії, політології і міжнародних відносин Карпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Навчально-методичні рекомендації з курсу «Етнографія» розроблені для студентів спеціальності 032 «Історія та археологія» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр». Вони включають опис навчальної дисципліни, анотацію лекційного курсу, плани семінарських занять, методичні рекомендації для самостійної роботи, індивідуальні завдання (мультимедійні проекти)», програмові вимоги з курсу, критерії оцінювання знань студентів, рекомендовану навчальну та спеціальну літературу, інтернет-ресурси.

Навчальний курс «Етнографія» зорієнтований на засвоєння і застосування студентами спеціальності 032 «Історія та археологія» теоретичних знань з етнографії народів світу, усвідомлених умінь і навичок, необхідних для роботи в наукових установах, музеях.

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Факультету історії, політології і міжнародних відносин
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника
протокол №3 від 28 жовтня 2025 р.*

© Дрогобицька О., 2025 рік
© Карпатський національний
університет імені Василя Стефаника,
2025 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	2
АНОТАЦІЯ ЛЕКЦІЙНОГО КУРСУ.....	6
ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.....	10
ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ З КУРСУ «ЕТНОГРАФІЯ».....	27
ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ.....	30
ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ.....	33
ПОЛІТИКА КУРСУ.....	35
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	36
ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ І ТЕРМІНИ КУРСУ.....	47-62

ВСТУП

Курс «Етнографія» покликаний ознайомити студентів із сучасною етнічною картою світу, особливостями матеріальної та духовної культури різних етносів.

Основні завдання вивчення дисципліни «Етнографія»:

- подати студентам системні, комплексні знання з проблем етнографії народів світу, методики проведення етнографічних досліджень;
- розвинути навички збору та фіксації матеріалів етнографічного дослідження;
- ознайомити студентів з етнічною історією народів Європи, Австралії, Океанії, Африки, Америки та Азії;
- сприяти вихованню у студентів етнічної толерантності, поваги до власних традицій і звичаїв, а також до представників інших етносів.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні:

знати

- предмет, завдання і джерела курсу, понятійний апарат етнографії;
- етапи становлення етнографії як самостійної галузі знань;
- базові методи етнографічних досліджень;
- основні проблеми сучасної етнографічної науки;
- методи і прийоми збору етнографічних матеріалів;
- сучасну класифікацію народів світу за антропологічними, лінгвістичними, географічними, релігійними, господарсько-культурними ознаками;
- особливості матеріальної і духовної культури народів світу.

ВМІТИ

- застосовувати здобуті знання на практиці у подальшому навчально-виховному процесі;
- володіти методологією етнологічних досліджень;
- картографувати різні явища матеріальної і духовної культури етносів;
- оперувати основними поняттями;
- працювати з джерелами та спеціальною етнографічною літературою;
- порівнювати побут українців з представниками інших етносів;
- виділяти особливості того чи іншого етносу і здійснювати їх компаративний аналіз.

Програма курсу «Етнографія» передбачає проведення лекційних і семінарських занять. Окремий блок питань, необхідних для засвоєння студентом, вноситься на самостійне опрацювання. Основними формами контролю самостійної роботи є: письмові та усні опитування студентів, проведення контрольної роботи, написання рефератів.

Курс розроблено із врахуванням новітніх досліджень звичаїв і традицій народів світу. Оволодіння теоретичними основами курсу має неабияке значення для підготовки сучасного висококваліфікованого наукового працівника.

Даний методичний посібник включає:

- основні теми лекційних та практичних занять;
- теми індивідуальних завдань;
- програмові вимоги до навчального курсу;
- критерії оцінювання знань студентів;
- список рекомендованої літератури;
- перелік основних понять і термінів, необхідних для засвоєння предмету.

Основні теми лекційних і практичних занять для студентів складені в тій кількості, яка передбачена навантаженням з даного курсу. Під час лекційних занять студентам подається базовий теоретичний матеріал з курсу «Етнографія». Практичні заняття можуть проходити у формі колоквиуму, диспутів, доповідей із повідомленням.

Програмові вимоги містять перелік найосновніших тем, які розкриваються у ході лекційних і практичних занять, або ж виконуються в якості самостійної роботи (виступи, короткі повідомлення тощо).

Система **оцінювання знань студентів** передбачає поточний контроль знань, контрольну роботу та індивідуальне завдання.

Список рекомендованої літератури включає обов'язковий перелік, а також додаткову літературу, інтернет-ресурси, ознайомлення з якими дозволить краще засвоїти матеріал курсу.

Перелік основних термінів допомагає студентам оволодіти понятійно-категоріальним апаратом курсу.

Структура навчальної дисципліни
Денна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Усьо- го	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 1. Народи Австралії, Океанії і Азії						
Тема 1. Предмет і завдання курсу.	6	2				4
Тема 2. Народи Австралії і Океанії	6	2				4
Тема 3. Народи Східної Азії	6		2			4
Тема 4. Народи Південно-Східної Азії	6	2				4
Тема 5. Народи Південної Азії	6		2			4
Тема 6. Народи Західної Азії	6		2			4
Тема 7. Народи Кавказу	6		2			4
Тема 8. Народи Сибіру і Далекого Сходу	4					4
Разом за змістовим модулем 1	46	6	8			32
Змістовий модуль 2. Народи Африки, Америки та Європи						
Тема 9. Народи Африки	6	2				4
Тема 10. Народи Америки	4	2				2
Тема 11. Народи Європи. Романська група	6		2			4
Тема 12. Германська і кельтська група етносів	6		2			4
Тема 13. Неслов'янські народи Східної Європи	6		2			4
Тема 14. Східні слов'яни	6		2			4
Тема 15. Західні та південні слов'яни	6		2			4
Тема 16. Корінні етноси в умовах глобалізації	4	2				2
Разом за змістовим модулем 2	44	6	10			28
Разом годин	90	12	18			60

АНОТАЦІЯ ЛЕКЦІЙНОГО КУРСУ

ТЕМИ ЛЕКЦІЙ

1. Предмет і завдання курсу.
2. Народи Австралії і Океанії.
3. Народи Південно-Східної Азії.
4. Народи Африки.
5. Народи Америки.
6. Корінні етноси в умовах глобалізації.

Тема 1. Предмет і завдання курсу (2 год.).

Предмет, завдання і джерела курсу «Етнографія». Етнічна культура як предмет етнографічного дослідження. Методи дослідження. Зв'язок етнографії з іншими науками. Основні поняття етнографії.

Історія становлення етнографії як науки про етноси. Накопичення відомостей про етнічні спільноти і культури у державах Стародавнього Сходу, Греції і Римі. Знання про народи у добу середньовіччя і Великих географічних відкриттів. Розвиток етнографії у ХІХ ст. Еволюційний напрям у етнографії. Розвиток етнографії у Західній Європі і США у ХХ ст. Радянська школа етнографії. Організація етнографічної науки у сучасній Україні.

Класифікації етнічних спільнот. Принципи і критерії класифікацій народів світу. Географічна класифікація. Лінгвістична (мовна) класифікація. Господарсько-культурна класифікація. Етноконфесійна (релігійна) класифікація. Антропологічна класифікація.

Тема 2. Народи Австралії і Океанії (2 год.)

Етногенез, походження, основні етапи розвитку народів Австралії та Океанії. Історико-культурне районування регіону.

Матеріальна та духовна культура населення Австралії та Океанії. Австралійці та тасманійці. Мова аборигенів та система спорідненості. Наслідки європейського проникнення в Австралію та Океанію.

Народи Меланезії (Нова Гвінея, архіпелаг Бісмарка, острови Д'Антракасто, архіпелаг Луїзіада, Соломонові Острови, острови Санта-Крус, Нові Гебріди (держава Вануату), острови Нової Каледонії, Фіджі та ін.). Народи Полінезії (Гавайські острови, острови Самоа, Тонга, острови французької Полінезії, острови Кука, острів Пасхи та ін.).

Народи Мікронезії (Маріанські і Маршаллові острови, а також острови Кірібаті і Каролінські острови). Етнокультурні особливості сучасної Нової Зеландії. Побут маорі.

Тема 3. Народи Південно-Східної Азії (2 год.)

Загальна характеристика Південно-Східної Азії. Різноманітність господарсько-культурних типів. Основні релігії регіону. Племінні культури.

Філіппіни: господарські заняття, житло, одяг, їжа. Етнокультурне розмаїття (тагали, ілоки, бикколи, «мисливці за головами» - бонтоки). Поділ філіппінців на рівнинних, прибережних, мусульманизованих. Іспанські впливи в одязі, архітектурі, харчуванні та духовній культурі.

Господарські заняття, житло, одяг, їжа населення Бірми (М'ямни). Найбільш багаточисельні етноси: бірманці (самоназва м'ямна), мони, карени, шани, качини, кая, араканці, інта. Етнокультурні особливості племені падаун. Орне землеробство – основне заняття сільського населення Південно-Східної Азії. Рибальство. Розвиток ремесел: ткацтво, художня обробка дерева.

Побут населення В'єтнаму: господарські заняття, житло, одяг, їжа. Традиційне заняття – орне поливне землеробство. Стиль селянського житла. «Тропічний модерн» в архітектурі міст В'єтнаму. Рослинна їжа (рис, кукурудза, бобові).

Тема 4. Народи Африки (2 год.)

Фізико-географічна характеристика регіону. Антропологічний, етнолінгвістичний та етнорелігійний склад населення Африки. Етнічна історія і наслідки європейського проникнення на континент.

Загальна характеристика населення Північної Африки (країни Магрибу (Лівія, Туніс, Алжир, Марокко) і Єгипет).

Кочове і напівкочове скотарство. Специфіка господарства, духовної і матеріальної культури туарегів.

Загальна характеристика населення Західної Африки. Центральна тропічна Африка – басейн річки Конго. Південна Африка і Мадагаскар: особливості соціально-економічного розвитку. Роль землеробства і скотарства. Ремесло і торгівля. Матеріальна і духовна культура.

Антропологічна і лінгвістична характеристика бушменів і готтентотів. Культура та побут, господарські заняття бушменів і готтентотів. Матеріальна і духовна культура.

Пігмеї Африки: антропологічна і лінгвістична характеристики. Матеріальна і духовна культура пігмеїв.

Тема 5. Народи Америки (2 год.)

Фізико-географічні умови та природна характеристика регіону. Етногенез та етнічна історія корінних народів Америки. Антропологічна і лінгвістична характеристика. Арктичні мисливці і риболови. Племена лісових мисливців.

Збирачі і мисливці Каліфорнії. Племена степової (прерії і пампи) частини Америки. Індіанці Північно-Західного узбережжя. Вогнеземельці Південної Америки.

Житло, одяг, харчування мисливців прерій. Роль коня. Племінна організація. Розширена сім'я. Чоловічі союзи.

Етнічні особливості населення Америки. Корінне індіанське населення. Європеоїди Америки. Афроамериканці.

Тема 6. Корінні етноси в умовах глобалізації.

(2 год.)

Вплив глобалізації на корінні народи та малі етноси. Етнодемографічні проблеми. Проблема самоусвідомлення корінних етносів. Гастротуризм. Екотури.

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Народи Східної Азії

(2 год.)

1. Загальна характеристика населення регіону.
2. Господарсько-культурний типи.
3. Матеріальна культура (землеробів і кочового населення).
4. Духовна культура населення Східної Азії.

Методичні вказівки: аналізуючи дану тему потрібно визначити етнічний і конфесійний склад народів Східної Азії, мови народів регіону та господарсько-культурний тип. Щодо останнього, то на увагу заслуговують традиційні ГКТ: осілі землероби оазисів, кочівники-скотарі степів і напівпустель, напівосілі землероби-скотарі на околицях оазисів і в дельтах великих річок, а також зрошувальні системи, богарне землеробство, скотарство (кочове, напівкочове і відгінне).

Розглядаючи матеріальну культуру регіону, необхідно дати аналіз системі розміщення поселень, структурі житла, харчуванню, одягу народів Східної Азії. Не менш цікавою є духовна культура Східної Азії, зокрема китайців та японців.

Терміни і поняття: богарне землеробство, номади, синтоїзм.

Література:

Ацусі Н. Кагура: [народне сценічне мистецтво Японії]. *Народна творчість та етнографія*. 2009. № 1. С. 75 – 81.

Калюта І. Ман Чжу. Китай для допитливих. Львів: Урбіно, 2019. 224 с.

Кейко О. Кіотські свята і народний календар: [святково-обрядова культура Японії]. *Народна творчість та етнографія*. 2009. № 1. С. 86 – 90.

Кулінарна етнологія : конспект лекцій / уклад. Н. П. Шевчук, Л. О. Стріха, О. І. Петрова, А. В. Зюзько. Миколаїв : МНАУ, 2022. 209 с.

<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/11899/1/kulinarna-etnologiya-konspekt.pdf>

Марченко О.М. Етнологія народів світу: Навчальний посібник. Кропивницький, ТОВ ПОЛІМЕД-Сервіс. 2019. 382 с.

Масару Т. Японська релігійна свідомість. *Народна творчість та етнографія*. 2009. № 1. С. 66 – 72.

Петрушко В. Космогонічні уявлення у міфології корейського народу

<http://ethnic.history.univ.kiev.ua/data/2022/67/articles/16.pdf>

Поріцька О. Пізнаємо китайські свята. *Народна творчість та етнографія*. 2013. № 1. С. 76 – 78.

Согу ГОНГ. Міжкультурні весілля в Кореї на шляху до мультикультурного суспільства

<http://ethnic.history.univ.kiev.ua/data/2019/59/articles/7.pdf>

Согу ГОНГ. Порівняльний аналіз українських та корейських весільних обрядів. *Етнічна історія народів Європи*: Збірник наукових праць. Випуск 6. К., 2000.

Сюїті К. «Загублена ема» - символ утраченого. *Народна творчість та етнографія*. 2009. № 1. С. 91-94.

Тиводар М. Етнологія. Львів, 2004. <https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/11/%D0%A2%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%80-%D0%9C.-%D0%95%D1%82%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F-2004.pdf>

%D0%95%D1%82%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F-2004.pdf

Хоптяр Ю.А. Етнологія: Навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП Медобори-2006, 2008. 160 с.

Фаб'яновська-Міцик З. Банзай: Японія для допитливих. Львів: Урбіно, 2019. 164 с.

Фукухара Т. Фестиваль пересувних святилищ. *Народна творчість та етнографія*. 2009. № 1. С.73 – 74.

Тема 2. Народи Південної Азії (2 год.)

1. Господарсько-культурні типи.
2. Матеріальна культура населення Південної Азії.
3. Духовна культура населення Південної Азії.
4. Соціальні відносини. Кастова система.
5. Релігії народів Південної Азії.

Методичні вказівки: студентам слід проаналізувати гкт, матеріальну і духовну культуру населення Південної Азії, яка охоплює території Індії, Пакистану, Непалу, Бутану, Бангладешу, Шрі-Ланки, Мальдівської республіки. Особливо строкатою є Індія, де проживають такі етноси як: гіндустанці, біхарці, бенгальці, маратхі, гуджараті, орії, пенджабці, раджастанці. Для суспільних відносин місцевих етносів характерне збереження кастового поділу, тому студентам варто звернути особливу увагу на структуру соціальної системи.

Терміни і поняття: ведизм, каста, сарі, дхоті, індуїзм, сидхи.

Література:

Аніщук Н. В. Полігамія в Індії: гендерно-правовий аспект. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. Т. 27 / голов. ред. Ю. В. Цуркан-Сайфуліна ; МОН України, НУ «ОЮА». Одеса : Гельветика, 2020. С. 3-12.

Капітон В.П., Капітон О.В. Індійський культурний регіон: звичаї, традиції, культи (на допомогу лектору). <http://www.info-library.com.ua/books-text-11957.html>

Клименко О. А. Осмислення кастового питання в Індії: деякі аспекти. *Політологічний вісник*. 2013. Вип. 71. С. 552–562. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pv_2013_71_52

Країни Азії: особливості культури і побуту. Чернівці: Книги – XXI, 2011. 340 с.

Кулінарна етнологія : конспект лекцій / уклад. Н. П. Шевчук, Л. О. Стріха, О. І. Петрова, А. В. Зюзько. Миколаїв : МНАУ, 2022. 209 с.

[https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/11899/1/ku
linarna-etnologiya-konspekt.pdf](https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/11899/1/ku%20linarna-etnologiya-konspekt.pdf)

Марченко О.М. Етнологія народів світу: Навчальний посібник. Кропивницький, ТОВ ПОЛІМЕД-Сервіс. 2019. 382 с.

Тиводар М. Етнологія. Львів, 2004. [https://clio.lnu.edu.ua/wp-
content/uploads/2014/11/%D0%A2%D0%B8%D0%B2%D0%BE
%D0%B4%D0%B0%D1%80-%D0%9C.-
%D0%95%D1%82%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0
%B3%D1%96%D1%8F-2004.pdf](https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/11/%D0%A2%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%80-%D0%9C.-%D0%95%D1%82%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F-2004.pdf)

Хоптяр Ю.А. Етнологія: Навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП Медобори-2006, 2008. 160 с.

Філь Ю. С. Індія: погляд з великих та маленьких міст Уттар-Прадешу, Західної Бенгалії та Одіші. *Східний світ*. 2019. Вип. 3 (104). С. 111-126. [https://oriental-
world.org.ua/index.php/journal/article/view/138](https://oriental-world.org.ua/index.php/journal/article/view/138)

Щербина Т. Сімейно-правовий статус жінки: порівняльний аналіз досвіду Індії та України. [https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/53
0/FP_Shcherbina.pdf?sequence=2&isAllowed=y](https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/530/FP_Shcherbina.pdf?sequence=2&isAllowed=y)

Тема 3. Народи Західної Азії

(2 год.)

1. Загальна характеристика населення регіону.
2. Матеріальна культура народів Західної Азії.
3. Соціальні відносини і духовна культура.
4. Іслам і його вплив на культуру населення регіону.

Методичні вказівки: територія Західної Азії охоплює такі країни як Афганістан, Іран, Ірак, Сирія, Туреччина, Ліван,

Ізраїль, Йорданія та країни Аравійського півострова. Цей регіон відзначається великою етнічною строкатістю, адже, наприклад, тільки найчисельніший етнос Афганістану – пуштуни, налічує близько 400 племінних груп. Не менш цікавим є етногенез газарейців – етносу, який проживає у центральній частині Афганістану, і належить до монголоїдної раси.

Аналізуючи матеріальну і духовну культуру регіону, слід взяти до уваги сильний вплив ісламу на повсякденне життя населення Західної Азії. З цієї точки зору корисно переглянути фільм «Усама» про побут населення Афганістану і становище жінок зокрема.

Терміни і поняття: куфія, кяриз, феска, нікаб.

Бар-Іцхак Хая. Легенди кібуців про дерева, поселення та світогляд жителів. *Народна творчість та етнографія*. 2008. №4. С. 51-59. [Електронний ресурс]: http://mau-nau.org.ua/etnolog/books/nte/nte_2008/4_2008/nte_4_2008.pdf

Ерсой Р. Смерть і поховальні звичаї та обряди турків. *Народна творчість та етнографія*. 2010. № 5. С. 53 – 60.

Кириченко Т. С. Місце і роль жінки у країнах ісламського світу. *Право і безпека*. 2010. № 5 (37). С. 263-266.

Країни Азії: особливості культури і побуту. Чернівці: Книги - ХХІ, 2011. 340 с.

Марченко О.М. Етнологія народів світу: Навчальний посібник. Кропивницький, ТОВ ПОЛІМЕД-Сервіс. 2019. 382 с.

Латигіна Н. Іслам: шлях крізь століття : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 360 с.

Оздемір Н. Дослідження сіл в Інтернеті: [етнографія Туреччини]. *Народна творчість та етнографія*. 2010. № 5. С. 11 – 20.

Орлова Т. В. Зміни статусу жіноцтва Туреччини у ХХ – на початку ХХІ ст. *Збірник наукових праць: Історичні науки*.

Київський національний університет Ім. Тараса Шевченка. Київ, 2011. Вип. 94. С. 263-270.

Кулінарна етнологія : конспект лекцій / уклад. Н. П. Шевчук, Л. О. Стріха, О. І. Петрова, А. В. Зюзько. Миколаїв : МНАУ, 2022. 209 с.

[https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/11899/1/ku
linarna-etnologiya-konspekt.pdf](https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/11899/1/ku%20linarna-etnologiya-konspekt.pdf)

Тиводар М. Етнологія. Львів, 2004. [https://clio.lnu.edu.ua/wp-
content/uploads/2014/11/%D0%A2%D0%B8%D0%B2%D0%BE
%D0%B4%D0%B0%D1%80-%D0%9C.-
%D0%95%D1%82%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0
%B3%D1%96%D1%8F-2004.pdf](https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/11/%D0%A2%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%80-%D0%9C.-%D0%95%D1%82%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F-2004.pdf)

Турецька фольклористика. Спецвипуск. *Народна творчість та етнографія*. 2010. №5. [http://mau-
nau.org.ua/etnolog/books/nte/nte_2010/5_2010.pdf](http://mau-nau.org.ua/etnolog/books/nte/nte_2010/5_2010.pdf)

Ізраїльська етнологія. Спецвипуск. *Народна творчість та етнографія*. 2008. №4. [Електронний ресурс]: [http://mau-
nau.org.ua/etnolog/books/nte/nte_2008/4_2008/nte_4_2008.pdf](http://mau-nau.org.ua/etnolog/books/nte/nte_2008/4_2008/nte_4_2008.pdf)

Шабловський В. Убивця з міста абрикосів. К. : Темпора, 2012.

Шамсутдинова-Лебедюк Т.Н. Багатоженство та іслам. *Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету*. Рівне, 2015. Вип. 26. С. 202-205.

Хоптяр Ю.А. Етнологія: Навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП Медобори-2006, 2008. 160 с.

Badran M. Understanding Islam, Islamism, and Islamic Feminism. *Journal of Women's History*. 2001. Vol. 13, No. 1. P. 47-52.

Тема 4. **Народи Кавказу** **(2 год.)**

1. Загальна характеристика регіону.
2. Господарство населення Кавказу.
3. Матеріальна і духовна культура грузинів.
4. Матеріальна і духовна культура вірмен.

5. Матеріальна і духовна культура народів Північного Кавказу.
6. Матеріальна і духовна культура азербайджанців.

Терміни і поняття: арба, аул, бешмет, бурка, кибитка, черкеска.

Методичні вказівки: студентам слід взяти до уваги, що гірська система Головного кавказького хребта ділить Кавказ на дві частини: Північний Кавказ і Закавказзя. Найчисельнішими етносами Північного Кавказу є чеченці, аварці, лезгини, кабардинці, черкеси, адигейці, осетини. Переважна більшість етносів належать до кавказького антропологічного типу індосередземноморської підраси великої європеїдної раси. З місцевих етносів тільки осетини сповідують християнство, а всі інші – є мусульманами.

Закавказзя охоплює територію південніше Головного Кавказького хребта і включає Грузію, Вірменію та Азербайджан. Найдавнішими заняттями населення цього регіону є землеробство, скотарство, садівництво і виноградарство.

Література:

Бобровников О. Краями Грузії. У пошуках скарбу країни вовків. Харків, 2015. 192 с. <https://ukr-kniga.com.ua/wp-content/uploads/2022/09/krayamy-gruziyi-u-poshukah-skarbu-krayiny-vovkiv-13438513.pdf>

Кулінарна етнологія : конспект лекцій / уклад. Н. П. Шевчук, Л. О. Стріха, О. І. Петрова, А. В. Зюзько. Миколаїв : МНАУ, 2022. 209 с.

[https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/11899/1/ku
linarna-etnologiya-konspekt.pdf](https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/11899/1/ku%20linarna-etnologiya-konspekt.pdf)

Іванчик Р. Геноцид вірмен в Османській імперії початку ХХ століття. *Геополітика України: історія і сучасність: збірник наукових праць*. Вип. 2 (15). /ред. кол.: І.В.Артёмов (голова)

- та ін. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2015. С. 58-68.
<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/10039/1/6.pdf>
- Марченко О.М. Етнологія народів світу: Навчальний посібник. Кропивницький, ТОВ ПОЛІМЕД-Сервіс. 2019. 382 с.
- Остапенко Н. В., Яковлєв М.І., Луцкер Т. В. Національний жіночий комплект: витоки та конструктивно-композиційні особливості. Art and Design. №4, 2021. С. 107 – 120.
<https://artdesign.knutd.edu.ua/wp-content/uploads/sites/33/2022/02/10-AD-4-2021.pdf>.
- Зуб (Руденко) Н. М. Етнографія Кавказу в науковому доробку О.Ф. Кістяківського. *Східний світ*. 2022. Вип. (1). С. 57-65.
<https://oriental-world.org.ua/index.php/journal/article/view/292>
- Тиводар М. Етнологія. Львів, 2004. Режим доступу: <https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/11/%D0%A2%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%80-%D0%9C.-%D0%95%D1%82%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F-2004.pdf>
- Застілля по-грузинськи: особливості культури, яка надихає весь світ https://travel.24tv.ua/zastillya-po-gruzinski-osoblivosti-kulturi-yaka-gruziya-novini_n1814991
- Хоптяр Ю.А. Етнологія: Навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП Медобори-2006, 2008. 160 с.

Тема 5.
Народи Західної Європи. Романська група
індосвропейської сім'ї
(2 год.)

1. Загальна характеристика населення Західної Європи. Сучасний етнічний склад.
2. Греки: етнокультурна характеристика.
3. Албанці: етнокультурна характеристика.
4. Романська група етносів (італійці, французи, валлони, іспанці).

5. Баски: етнокультурна характеристика.

6. Мальтійці: етнокультурна характеристика.

Методичні вказівки: даючи загальну характеристику населення Західної Європи, потрібно вміти показати на карті межі розселення різних етносів, основні центри їхнього проживання, а також знати їхню етнічну основу.

Поняття «етнокультурна характеристика» передбачає антропологічний, етнолінгвістичний та етноконфесійний аналіз представників конкретного етносу, його традиційної системи харчування, житла, одягу. На окрему увагу заслуговують родинні та календарні звичаї і обряди греків, албанців, італійців, французів тощо. Доволі самобутньою є культура басків – етносу, який населяє іспанські провінції Біскайя, Гіпускоа, Алава, Наварра і розмовляє ізольованою мовою.

Література:

Гавілан Ф. У світі поганих звичок іспанців; пер.В.Крутоуза. К. : Університетське вид-во Пульсари, 2010. 256 с.

Гнідик І. Культурна спадщина островів Італії: сучасні тенденції збереження та популяризації. *Етнічна історія народів Європи*. 2021. Вип. 65. С. 110 – 118.
<http://ethnic.history.univ.kiev.ua/data/2021/65/articles/13.pdf>

Кожановський О. Два погляди на «етнонаціональну ситуацію» в Іспанії. *Народна творчість та етнографія*. 2010. №2. С. 82 – 86.

Кулінарна етнологія : конспект лекцій / уклад. Н. П. Шевчук, Л. О. Стріха, О. І. Петрова, А. В. Зюзько. Миколаїв : МНАУ, 2022. 209 с.

[https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/11899/1/ku
linarna-etnologiya-konspekt.pdf](https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/11899/1/ku%20linarna-etnologiya-konspekt.pdf)

Курочкін О. Етнічні стереотипи освідчення у коханні (від символічних жестів до вербальних кліше). *Університет*. 2009. № 2. С.64 – 77.

Кюїзенсь Ж. Етнологія Франції. Наукове видання. К.: ІМФЕ, 2007. 113 с.

<https://www.etnolog.org.ua/pdf/stories/monografiji/2007/ef.pdf>

Марченко О.М. Етнологія народів світу: Навчальний посібник. Кропивницький, ТОВ ПОЛІМЕД-Сервіс. 2019. 382 с.

Розинка Н. Різдво у звичаях та традиціях італійців (кінець XIX – початок XX століття). *Етнічна історія народів Європи*. 2003. Вип. 15. С. 56-62.

Терентьєва Л. Традиції й обряди албанців Бессарабії. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2017. Вип. 37. С. 161- 164.

Тиводар М. Етнологія. Львів, 2004. Режим доступу: <https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/11/%D0%A2%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%80-%D0%9C.-%D0%95%D1%82%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F-2004.pdf>

Французька етнологія. Спецвипуск. *Народна творчість та етнографія*. 2006. №6.

Хоптяр Ю.А. Етнологія: Навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП Медобори-2006, 2008. 160 с.

Тема 6.

Германська і кельтська група індоєвропейців (2 год.)

1. Загальна характеристика народів германської групи.
2. Житло, одяг і харчування німців, норвежців та шведів.
3. Духовна культура народів германської групи.
4. Загальна характеристика народів кельтської групи.
5. Житло, одяг і харчування англійців, ірландців.
6. Духовна культура народів кельтської групи.

Література:

Артюх Л. Погляд на Європу через їжу (роздуми про книгу Массімо Монтанарі «Голод і достаток. Історія харчування в Європі»). *Народна творчість та етнографія*. 2013. № 1. С. 63 – 66.

Кулінарна етнологія : конспект лекцій / уклад. Н. П. Шевчук, Л. О. Стріха, О. І. Петрова, А. В. Зюзько. Миколаїв : МНАУ, 2022. 209 с.

<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/11899/1/kulinarna-etnologiya-konspekt.pdf>

Марченко О.М. Етнологія народів світу: Навчальний посібник. Кропивницький, ТОВ ПОЛІМЕД-Сервіс. 2019. 382 с.

Фокс К. Спостерігаючи за англійцями. Львів: Видавництво Старого Лева, 2018. 608 с.

Голота Д. В., Мальцева К. Імміграційна політика інтеграції в Данії, Норвегії та Швеції: цілі, результати та тенденції. *Наукові записки НаУКАМА*. 2015. Т. 174: Соціологічні науки. С. 61-70.

http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/7808/Holota_Maltseva_Immihratsiina_polityka_intehratsii.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Тиводар М. Етнологія. Львів, 2004. Режим доступу: <https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/11/%D0%A2%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%80-%D0%9C.-%D0%95%D1%82%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F-2004.pdf>

Хоптяр Ю.А. Етнологія: Навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП Медобори-2006, 2008. 160 с.

Тема 7. Неслов'янські народи Східної Європи (2 год.)

1. Матеріальна і духовна культура литовців, латишів і естонців.
2. Матеріальна культура і господарство народів Волго-Камського басейну.
3. Народи Півночі Російської Федерації (угро-фінські етноси).
4. Народи Нижнього Поволжя (буряти),
5. Молдавани (населення, етноісторія, господарство, матеріальна культура).
6. Гагаузи, калмики, роми – етнографічні особливості.
7. Угорці (населення, етноісторія, господарство, матеріальна культура).

Методичні вказівки: аналізуючи дану тему, варто врахувати, що Волго-камське Поволжя займає периферію Східної Європи і включає три підобласті: східнофінську, тюркську і калмицьку.

Розглядаючи народи Прибалтики, потрібно дати їхню антропологічну, етноконфесійну та лінгвістичну характеристики. Слід звернути увагу на спільні та відмінні риси у господарстві, матеріальній та духовній культурі цих народів, обумовлені схожими природно-географічними умовами, постійними етнокультурними контактами та спільними шляхами соціально-економічного і політичного розвитку.

Серед інших неслов'янських народів Східної Європи виділяються гагаузи – тюркомовний етнос, який сповідує християнство. На території України гагаузи проживають переважно у Одеській області, де становлять 1,1% населення регіону.

Література:

Артюх Л. Погляд на Європу через їжу (роздуми про книгу Массімо Монтанарі «Голод і достаток. Історія харчування в Європі»). *Народна творчість та етнографія*. 2013. № 1. С. 63 – 66.

Куручкін О. Традиції свята незалежності в Польщі та країнах Прибалтики. *Народна творчість та етнологія*. 2024. Вип. 1 (401). С. 18–26.

Литовська етнологія. Спецвипуск. *Народна творчість та етнографія*. 2011. №3.

Мікштайте-Чичюркене Р. Ритуал заклинання зими пастухами в Литві. *Народна творчість та етнографія*. 2011. № 3. С. 86 – 90.

Мільчарчик Е. Люди – не-люди, тобто про циган в народних переказах та прислів'ях. *Народознавчі зошити*. 2005. Вип. 3-4. С. 383 – 397.

Мруз Л. 600-літня історія циган в Галичині. *Народознавчі зошити*. 2005. Вип. 3-4. С. 237 – 258.

Мушкетик Л. Дослідження звичаїв та обрядів у сучасній Угорщині. *Народна творчість та етнологія*. 2011. № 1. С. 131-135.

Мушкетик Л. Сучасна угорська етнологія: осередки, напрями досліджень, персоналії. К., 2017. 400 с.

Павлюк С. Стійкість етнічної самосвідомості циган: природна інтровертність чи згуртованість історичною долею. *Народознавчі зошити*. 2005. Вип. 3-4. С. 225 – 230.

Тиводар М. Етнологія. Львів, 2004. Режим доступу: <https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/11/%D0%A2%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%80-%D0%9C.-%D0%95%D1%82%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F-2004.pdf>

Угорська етнографія : Спецвипуск. *Народна творчість та етнографія*. 2006. №4.

Шакніс Ж. Спільнота сільської молоді в Литві: соціальне і культурне формування мужності та жіночності під час обрядодій річного календарного циклу. *Народна творчість та етнографія*. 2011. № 3. С. 69 – 73.

Ярмоленко М. Гагаузи: один народ в двох державах. *Народознавчі зошити*. 2001. Вип. 3. С. 591 – 595.

Тема 8.

Східні слов'яни

(2 год.)

1. Етнографічна мозаїка України.
2. Поселення, двір, житло українців.
3. Особливості вбрання та харчування українців.
4. Поселення, двір, житло росіян. Особливості національного вбрання та харчування росіян.
5. Поселення, двір, житло у білорусів. Особливості національного вбрання та харчування.

Методичні рекомендації: аналізуючи етнографічну мозаїку України, варто звернути увагу на етнографічні регіони та райони, етнографічні групи українців.

Даючи антропологічну характеристику росіян, потрібно врахувати, що розтягненість етнічної території, асиміляційні процеси та тісні міжетнічні контакти позначилися на расових ознаках представників цього етносу.

Розглядаючи матеріальну культуру росіян та білорусів необхідно звернути особливу увагу на спільні та відмінні риси у системі харчування, особливостях зведення житла та його внутрішніх інтер'єрів, національному одязі. Також слід

взяти до уваги регіональний чинник, адже, наприклад, незважаючи на етнографічну однорідність білорусів, серед них виділяються етнографічні групи поліщуків, пінчуків і брещуків. Стосовно росіян, то тут також позначився регіональний чинник. Наприклад, у жіночому одязі росіян виділяють північноросійський та південноросійський комплекси з численними варіантами.

Література:

Артюх Л. Культура народного харчування українців: історико-етнографічні ракурси. Монографія / ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України. Київ, 2021. 358 с.

Етнографія українців: навч. посібн. / за ред. проф. С.А.Макарчука; вид. 3-є, перероб. і доп. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 711 с. https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/11/Etnohrafiia-ukraintsiv_2015_z-red.-Makarchuka.pdf

Косміна О. Регіональна символіка традиційного вбрання українців (до проблем класифікації). *Етнічна історія народів Європи*. 2007. Вип. 23. С. 18–23.

Тиводар М. Етнологія. Львів, 2004. <https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/11/%d0%a2%d0%b8%d0%b2%d0%be%d0%b4%d0%b0%d1%80-%d0%9c.-%d0%95%d1%82%d0%bd%d0%be%d0%bb%d0%be%d0%b3%d1%96%d1%8f-2004.pdf>

Пономар Л. Традиційний народний одяг у вимірі сучасних націоконсолідаційних процесів. *Народна творчість та етнологія*. 2024. Вип. 1 (401). С. 34–41.

Пономарьов А. Українська етнографія: Курс лекцій / А.Пономарьов. К., 1994. 318 с.

Белявіна В. Костюм міського населення Білорусі другої половини ХІХ – початку ХХ століття. *Народна творчість та етнографія*. 2009. № 6. С. 85 – 91.

Білоруська етнологія. Спецвипуск. *Народна творчість та етнографія*. 2009. №6.

Лисенко О. Імперська сутність російської культури крізь призму війни. *Народна творчість та етнологія*. 2023. Вип. 3 (399). С.55–61.

Мілюченков С. Етнокультурні стереотипи та поняттєві маркери адаптації традиційних житлових і підсобних будівель в екосистемі білорусів і сусідніх народів. *Народна творчість та етнографія*. 2009. № 6. С. 27 – 34.

Новгородський Т. Страви рослинного походження (зернові й картопля) в структурі харчування білоруського етносу ХІХ – початку ХХ століття. *Народна творчість та етнографія*. 2009. № 6. С. 60 – 66.

Рахно К. Прикрашання даху як засіб магічного захисту будівлі. Народознавчі зошити. 2025. Вип. 1 (181). <https://nz.lviv.ua/archiv/2025-1/5.pdf>

Російська етнологія. Спецвипуск. *Народна творчість та етнографія*. 2010. №2.

Тема 9.

Етнографічна характеристика західних слов'ян (2 год.)

1. Загальна характеристика західних слов'ян.
2. Духовна культура поляків, чехів та словаків.
3. Матеріальна культура поляків, чехів та словаків.
4. Етнопсихологічна характеристика.

Калакура О. Поляки на землях України: ментально-етнографічний портрет ХХ століття. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України*. 2006. Вип. 30 (1).

Кулінарна етнологія : конспект лекцій / уклад. Н. П. Шевчук, Л. О. Стріха, О. І. Петрова, А. В. Зюзько. Миколаїв : МНАУ,

2022. 209 с.

[https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/11899/1/ku
linarna-etnologiya-konspekt.pdf](https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/11899/1/ku
linarna-etnologiya-konspekt.pdf)

Курінна М. Обрядова та святкова їжа чехів Півдня України як маркер етнічної самоідентифікації (за матеріалами етнографічних досліджень Запорізької області). *Дриновський збірник*. 2019. Вип. 12. С.165-171.

Курінна М. Тип поселення та традиційне житло чехів Півдня України: локальні особливості (за матеріалами етнографічних досліджень Запорізької області). *Народна творчість та етнологія*. 2016. Вип.6. С. 42-46.

Курочкін О. Традиції свята незалежності в Польщі та країнах Прибалтики. *Народна творчість та етнологія*. 2024. Вип. 1 (401). С. 18–26.

Леньо П. Етнографія Словаччини у період національного відродження. *Народна творчість та етнографія*. 2005. №. 1. С. 60-68.

Марченко О.М. Етнологія народів світу: Навчальний посібник. Кропивницький, ТОВ ПОЛІМЕД-Сервіс. 2019. 382 с.

Хоптяр Ю. Етнологія. Кам'янець-Подільський, 2005. 144 с.

Штобрин С. Народний характер поляків у філософсько-педагогічних експлораціях на зламі ХІХ–ХХ століть (на матеріалі спадщини Юліана Леопольда Охоровича). *Філософія освіти. Philosophy of Education*. 2023. 29 (2). С.198-209.

ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ З КУРСУ «ЕТНОГРАФІЯ»

1. Антропологічна класифікація народів світу.
2. Географічна класифікація народів світу.
3. Лінгвістична класифікація народів світу.
4. Господарсько-культурна класифікація народів світу.
5. Історико-культурне районування Австралії та Океанії.
Наслідки європейського проникнення в Австралію та Океанію.
6. Матеріальна і духовна культура населення Австралії.
7. Народи Меланезії: заселення, господарсько-культурна характеристика, антропологічні, мовні особливості.
8. Народи Мікронезії: заселення, господарсько-культурна характеристика, антропологічні, мовні особливості.
9. Народи Полінезії: заселення, господарсько-культурна характеристика, антропологічні, мовні особливості.
10. Матеріальна культура населення Східної Азії.
11. Духовна культура населення Східної Азії.
12. Матеріальна і духовна культура народів Центральної Азії.
13. Загальна характеристика населення Південної Азії (народи, географічні та природні умови).
14. Господарство і матеріальна культура населення Південної Азії.
15. Сім'я, суспільний лад та духовна культура населення Південної Азії.
16. Загальна характеристика народів Південно-Східної Азії (країни, населення, географічні та природні умови).
17. Матеріальна культура населення Південно-Східної Азії.
18. Духовна культура населення Південно-Східної Азії.
19. Загальна характеристика народів Західної Азії.
20. Господарство населення Західної Азії.
21. Матеріальна культура населення Західної Азії.

22. Сім'я, соціальні відносини, духовна культура населення Західної Азії.
23. Загальні відомості про народи Кавказу. Антропологічний склад і мовна характеристика.
24. Господарство населення Кавказу.
25. Матеріальна і духовна культура населення Кавказу.
26. Загальна характеристика народів Африки. Етнорелігійна класифікація.
27. Історико-культурні особливості населення Північної Африки.
28. Народи Західної Тропічної Африки (етнічна історія, матеріальна культура).
29. Народи Східної Тропічної Африки (етнічна історія, матеріальна культура).
30. Бушмени і готтентоти: матеріальна і духовна культура.
31. Народи Південної Африки (південно-африканські банту, африканери і англійці).
32. Загальна характеристика народів Америки.
33. Мисливські, рибальські та збиральницькі племена Америки (арктичні мисливці і рибалки).
34. Племена лісових мисливців Америки.
35. Збирачі і мисливці Каліфорнії.
36. Мисливські племена степових територій Північної і Південної Америки.
37. Індіанці Північно-Західного побережжя Америки.
38. Вогнеземельці Південної Америки.
39. Землероби південного заходу Північної Америки (пуебло, навахи).
40. Державні утворення Америки в доколумбову епоху (майя, ацтеки, інки).
41. Народи Анд (кечуа, аймара і араукани).
42. Загальна характеристика населення Європи.
43. Етнічна характеристика, господарство, матеріальна і духовна культура греків.

44. Етнічна характеристика, господарство, матеріальна і духовна культура албанців.
45. Романська група народів Європи.
46. Італійці: матеріальна та духовна культура.
47. Матеріальна і духовна культура французів.
48. Населення Піренейського півострова (географічне положення, природні умови, господарство).
49. Матеріальна і духовна культура іспанців.
50. Матеріальна і духовна культура басків.
51. Загальна характеристика Мальти. Господарство, матеріальна і духовна культура мальтійців.
52. Германська група народів Європи (етногенез, народи, країни).
53. Матеріальна і духовна культура населення Великобританії.
54. Матеріальна і духовна культура німців.
55. Матеріальна і духовна культура шведів.
56. Етнографічна характеристика західних слов'ян (поляків, чехів, словаків).
57. Матеріальна і духовна культури болгар.
58. Етнографічна характеристика південних слов'ян (сербів, хорватів та ін.)
59. Матеріальна і духовна культура росіян.
60. Білоруси: особливості матеріальної і духовної культури.
61. Матеріальна культура литовців, латишів і естонців.
62. Духовна культура литовців, латишів і естонців.
63. Матеріальна і духовна культура народів Волго-Камського басейну.
64. Молдавани: матеріальна і духовна культура
65. Гагаузи, калмики, роми – етнографічні особливості.
66. Угорці (етнічна історія, матеріальна і духовна культура).
67. Матеріальна і духовна культура корінного населення Сибіру.

ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Семестровий контроль рівня знань та успішності студентів відбувається у формі екзамену. Підсумкова оцінка (максимум 100 балів) визначається як сума балів за поточний контроль знань (максимум 50 балів) та результатів екзаменаційної роботи (максимум 50 балів).

Підсумковий бал за поточний контроль знань складається з суми:

Бали за семінарські заняття (максимально 15 балів)

Бали за тестування по лекціях (5 балів)

Бали за індивідуальне завдання (максимально 10 балів)

Бали за самотійну роботу (10 балів)

Бал за контрольну роботу (10 балів)

У сукупності становить максимально **50 балів**.

Поточний контроль знань

При поточному контролі оцінюються: систематичність роботи на семінарських заняттях, рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах, знання джерельного та історіографічного матеріалу, активність при обговоренні питань, самотійне опрацювання тем, підготовка мультимедійного проекту, контрольної роботи.

Відвідування лекцій студентами є обов'язковим. Відвідування та активна участь студентів у роботі семінарських занять є обов'язковою умовою успішного складання курсу.

Контроль знань студентів під час проведення семінарських занять може відбуватись в наступних **формах**:

- детальний усний аналіз поставлених питань;
- вибіркове усне опитування «з місця»;
- дискусійне обговорення питань;
- індивідуальне розв'язування практичних завдань, проблемних запитань чи завдань;

- фронтальне стандартизоване опитування за тестами протягом 5 – 10 хв.;
- письмова (до 30 хв.) самотійна робота по варіантах тощо.

Підсумкова оцінка за семінарські заняття виставляється студенту в кінці семестру за результатами роботи на семінарських заняттях.

Оцінювання знань та науково-пошукової роботи здобувачів на семінарських заняттях проводиться за 100 бальною шкалою.

«90-100» балів – знання студента відмінні.

Студент глибоко, ґрунтовно в деталях володіє теоретичними знаннями з етнографії, використовує необхідну джерельну базу, інтернет ресурси, обізнаний з історіографією того чи іншого питання. Вміє порівняти, співставити різні явища і процеси, дати вичерпний аналіз проблеми, володіє понятійно-категоріальним апаратом дисципліни, добре орієнтується у картографічних матеріалах.

«70-89» бали – знання студента добрі.

Студент володіє теоретичними знаннями, але допускає незначні пропуски фактичного матеріалу, вміє застосувати його щодо конкретно поставлених завдань, у деяких випадках нечітко формулює загалом правильні відповіді, допускає окремі несуттєві помилки та неточності.

«50-69» бали – знання студента задовільні.

Студент володіє більшою частиною фактичного матеріалу, але викладає його не досить послідовно і логічно, допускає істотні пропуски у відповіді, робить помилки при роботі з картою, не завжди може пояснити причинно-наслідкові зв'язки.

«1-49» бали – знання студента незадовільні.

Студент не володіє достатнім рівнем необхідних знань, умінь, навичок, він допускає грубі помилки, даючи аналіз ситуації, яка вивчається, не орієнтується у хронології і не оперує термінологічним словником. Допускає суттєві

помилки та неточності при роботі з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.

Контрольна робота

Написання контрольної роботи є обов'язковим для виставлення підсумкової оцінки. У випадку, якщо студент з якихось причин не написав контрольної роботи, він вважається таким, що не виконав усіх видів робіт, що передбачаються навчальним планом за семестр з даної навчальної дисципліни.

Контрольна робота виконується у тестовій формі (20 тестів по 0,5 балу за питання). У сумі 10 балів.

Самостійна робота студентів

Самостійна робота здобувача є основним видом засвоєння навчального матеріалу у вільний від аудиторних занять час. Метою самостійної роботи є вдосконалення навичок і вміння працювати з науковою літературою та джерелами. Перевірка рівня засвоєння матеріалу самостійно опрацьованих тем здійснюється у вигляді тестового контролю. За самостійну роботу студент може отримати максимум 10 балів.

Кожний студент також готує індивідуальне завдання (ІНДЗ, проект).

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Вимоги до оформлення мультимедійного проекту

Мультимедійні проекти (презентації) виконуються у програмі для підготовки презентацій Power Point. Об'єм такого проекту повинен складати не менше ніж 10 сторінок (слайдів). На одній сторінці (слайді) розміщуються 1–2 зображення, підписи або текст. Зображення мають складати не менше 2/3 об'єму проекту (презентації). Мультимедійні проекти (презентації) здають для перевірки в електронному варіанті.

Теми презентацій

Релігія австралійських аборигенів.

Обряди ініціації народів Австралії і Океанії.

Особливості матеріальної культури китайців.

Традиційна духовна культура тибетців.

Господарство та матеріальна культура кочового населення Східної Азії.

Культура і побут бушменських племен південної Африки.

Релігії племен Південної та Південно-Східної Азії.

Буддизм як наднаціональна релігія.

Матеріальна культура в'єтів.

Духовна культура народів Індії.

Господарство народів Західної Азії.

Господарство і матеріальна культура індіанців степової частини Америки (прерії і пампи).

Культура і побут прибалтійських народів.

Етногенез і етнічна історія кочівників Монголії.

Релігія стародавніх германців.

Матеріальна культура народів Великобританії.

Господарські особливості народів Центральної і Південної Америки.

Культура і побут корінного населення Сибіру.

Релігія Японії.

М.Миклухо-Маклай – дослідник народів Нової Гвінеї.

Культура і побут народів Бірми.

Національна кухня В'єтнаму.

Матеріальна і духовна культура басків.

Матеріальна і духовна культури болгар.

Мисливські, рибальські та збиральницькі племена Америки (арктичні мисливці і риболови).

Державне утворення, господарство, матеріальна і духовна культура та релігія майя.

Тольтеки (матеріальна культура, господарство, духовна культура).

Ацтеки (матеріальна культура, господарство, духовна культура).

Інки (державні утворення, господарство і духовна культура).

Народи Анд (кечуа).

Народи Анд (аймара і араукани).

Тема на вибір здобувача.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Школа оцінювання та ECTS		
університетська	національна	Шкала ECTS
90-100	відмінно	A
80-89	добре	B
70-79		C
60-69	задовільно	D
50-59		E
26-49	незадовільно	FX
1-25		

ПОЛІТИКА КУРСУ

Академічна доброчесність:

Як викладач, так і студент, повинні дотримуватися «Положення про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі» та Кодексу честі університету <https://cnu.edu.ua//polozhennia-pro-zapobihannia-plahiatu/>.

У випадку запозичених робіт, відсутності посилань на використані джерела, випадків плагіату, виявів академічної недоброчесності (списування) викладач виставляє негативну оцінку та пропонує студентові повторно виконати необхідний вид роботи.

Відвідування занять: Відвідування занять та активна участь у роботі семінарів є обов'язковою умовою успішного складання заліку з курсу. Участь у семінарських заняттях може проходити у таких формах: виступ, опонування, рецензія, участь у дискусії тощо.

Політика курсу передбачає перездачу усіх невиконаних завдань в силу запізнень на заняття або пропущених пар без поважних причин. За умови відсутності на лекції чи семінарському занятті, отримання негативної оцінки або ж невчасного виконання індивідуальної роботи визначений день для відпрацювання пропущених аудиторних занять.

Пропущене заняття здобувач може «відпрацювати» у формі, визначеній викладачем та кафедрою. Як правило «відпрацювання» проходить в усній формі, вирішенні тестових завдань тощо. Під час занять дозволяється користування мобільним телефоном виключно для навчальних цілей.

Неформальна освіта: Можливість зарахування результатів неформальної освіти регламентується «Положенням про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти, в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» (введено в дію наказом ректора № 672 від 24.11.2022 р.).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова література

1. Етнографія українців: навч. посібн. / за ред. проф. С.А.Макарчука; вид. 3-є, перероб. і доп. Львів: ЛНУ ім. І.Франка, 2015. 711 с. https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/11/Etnohrafiia-ukraintsiv_2015_z-red.-Makarchuka.pdf
2. Країни Азії: особливості культури і побуту. Чернівці: Книги – ХХІ, 2011. 340 с.
3. Кулінарна етнологія : конспект лекцій / уклад. Н.П.Шевчук, Л. О. Стріха, О. І. Петрова, А. В. Зюзько. Миколаїв : МНАУ, 2022. 209 с.
<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/11899/1/kulinarna-etnologiya-konspekt.pdf>
4. Культура і побут населення України: Навч. посібник / В. Наулко, Л. Артюх, В. Горленко та ін. 2-е вид., доп. та перероб. К.: Либідь, 1993. 288 с.
5. Марченко О.М. Етнологія народів світу: Навчальний посібник. Кропивницький, ТОВ ПОЛІМЕД-Сервіс. 2019. 382 с.
6. Пономарьов А. Українська етнографія: Курс лекцій / А.Пономарьов. К., 1994. 318 с.
7. Релігії світу; пер. с фр. / П. Балта, Ж. Боттеро, К.Шадефо та ін. К. : Махаон-Україна, 2007. 260 с.
8. Тиводар М. Етнологія. Львів, 2004.
<https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/11/%D0%A2%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%80-%D0%9C-%D0%95%D1%82%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F-2004.pdf>

9. Українці: Історико-етнографічна монографія у двох книгах Опішне: Українське Народознавство, 1999. Кн.1. 528 с.
10. Українці: Історико-етнографічна монографія у двох книгах. Опішне: Українське Народознавство, 1999. Кн. 2. 544 с.
11. Українське народознавство: Навч. посіб. / За ред. С.П.Павлюка. 2-е вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2004. 570 с.
12. Утвенко В. Етнологія: навч. посіб. К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2017. 244 с.
13. Хоптяр Ю. Етнологія. Кам'янець-Подільський, 2005. 144 с.
14. Хоптяр Ю. Історична термінологія: Навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2008. 449 с.
15. Юрій М. Етногенез та менталітет українського народу. К.: Таксон, 1997. 237 с.
16. Юрій М. Етнологія: Навчальний посібник. К.: Дакор, 2006. 360 с.

Додаткова література

17. Аніщук Н. В. Полігамія в Індії: гендерно-правовий аспект. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. Т. 27 / голов. ред. Ю.В.Цуркан-Сайфуліна ; МОН України, НУ «ОЮА». Одеса : Гельветика, 2020. С. 3-12.
18. Артюх Л. Культура народного харчування українців: історико-етнографічні ракурси. Монографія / ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України. Київ, 2021. 358 с.
19. Ацусі Н. Кагура: [народне сценічне мистецтво Японії]. *Народна творчість та етнографія*. 2009. № 1. С. 75 – 81.

20. Балушок В. Міссісіпі – маловідома північноамериканська цивілізація доколумбової епохи. *Народна творчість та етнографія*. 2005. № 5. С. 71 – 80.
21. Бар-Іцхак Хая. Легенди кібуців про дерева, поселення та світогляд жителів. *Народна творчість та етнографія*. 2008. №4. С. 51-59. [Електронний ресурс]: http://mau-nau.org.ua/etnolog/books/nte/nte_2008/4_2008/nte_4_2008.pdf
22. Белявіна В. Костюм міського населення Білорусі другої половини ХІХ – початку ХХ століття. *Народна творчість та етнографія*. 2009. № 6. С. 85 – 91.
23. Бобровников О. Краями Грузії. У пошуках скарбу країни вовків. Харків, 2015. 192 с.
24. Бутовська М. Післяпологові маніпуляції з пуповиною та послідом, церемонії припікання і шрамування повік у датогів-скотарів Північної Танзанії. *Народна творчість та етнографія*. 2010. № 2. С. 69 – 73.
25. Величковська Р. Лазарський спів як частина живої обрядової традиції в Македонії. *Народна творчість та етнографія*. 2009. № 3. С.32 – 40.
26. Вовк Ф. Антропологічні особливості українського народу // Студії з української етнографії та антропології. К., 1995.
27. Вражиновський Т. Гостинність – традиційні форми спілкування в минулому і сьогоденні: [македонська народна традиція]. *Народна творчість та етнографія*. 2009. № 3. С. 46 – 49.
28. Гавілан Ф. У світі поганих звичок іспанців; пер.В.Крутоуза. К. : Університетське вид-во Пульсари, 2010. 256 с.

29. Гнідик І. Культурна спадщина островів Італії: сучасні тенденції збереження та популяризації. *Етнічна історія народів Європи*. 2021. Вип. 65. С. 110 – 118.
<http://ethnic.history.univ.kiev.ua/data/2021/65/articles/13.pdf>
30. Голота Д. В., Мальцева К. Імміграційна політика інтеграції в Данії, Норвегії та Швеції: цілі, результати та тенденції. *Наукові записки НаУКАМА*. 2015. Т. 174: Соціологічні науки. С. 61-70.
http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/7808/Holota_Maltseva_Immihratsiina_polityka_intehratsii.pdf?sequence=1&isAllowed=y
31. Гонг С. Міжкультурні весілля в Кореї на шляху до мультикультурного суспільства
<http://ethnic.history.univ.kiev.ua/data/2019/59/articles/7.pdf>
32. Гонг С. Порівняльний аналіз українських та корейських весільних обрядів. *Етнічна історія народів Європи: Збірник наукових праць*. Випуск 6. К., 2000.
33. Гусаков В. «Текстильна ментальність» як маркер поліетнічної культури народів Центральної Азії. *Народна творчість та етнографія*. 2008. № 3. С. 103 – 106.
34. Даймонд Д. Зброя, мікроби і харч: Витоки нерівностей між народами. К.: Ніка-Центр, 2009. 488 с.
35. Ерсой Р. Смерть і поховальні звичаї та обряди турків. *Народна творчість та етнографія*. 2010. № 5. С. 53 – 60.
36. Застілля по-грузинськи: особливості культури, яка надихає весь світ https://travel.24tv.ua/zastillya-po-gruzinski-osoblivosti-kulturi-yaka-gruziya-novini_n1814991
37. Зінько В. Іслам у сучасній світовій політиці. Львів: Простір-М, 2005. 275 с.
38. Зуб (Руденко) Н. М. Етнографія Кавказу в науковому доробку О.Ф. Кістяківського. *Східний світ*. 2022. Вип.

- (1). С. 57-65.<https://oriental-world.org.ua/index.php/journal/article/view/292>
39. Іванчик Р. Геноцид вірмен в Османській імперії початку ХХ століття. Геополітика України: історія і сучасність. Вип. 2 (15). /ред. кол.: І.В.Артёмов (голова) та ін. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2015. С. 58-68. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/10039/1/6.pdf>
40. Калачова І. Міська сім'я білорусів в останній третині ХХ – на початку ХХІ століття: традиції та інновації. *Народна творчість та етнографія*. 2009. № 6. С. 92 – 99.
41. Калюта І. Ман Чжу. Китай для допитливих. Львів: Урбіно, 2019. 224 с.
42. Капітон В.П., Капітон О.В. Індійський культурний регіон: звичаї, традиції, культури (на допомогу лектору). <http://www.info-library.com.ua/books-text-11957.html>
43. Кейко О. Кіотські свята і народний календар: [святково-обрядова культура Японії]. *Народна творчість та етнографія*. 2009. № 1. С. 86 – 90.
44. Кириченко Т. Місце і роль жінки у країнах ісламського світу. *Право і безпека*. 2010. № 5 (37). С. 263-266.
45. Клименко О. А.Осмилення кастового питання в Індії: деякі аспекти. *Політологічний вісник*. 2013. Вип. 71. С.552–562. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pv_2013_71_52
46. Кожановський О. Два погляди на «етнонаціональну ситуацію» в Іспанії. *Народна творчість та етнографія*. 2010. №2. С. 82 – 86.
47. Косміна О. Регіональна символіка традиційного вбрання українців (до проблем класифікації). *Етнічна історія народів Європи*. 2007. Вип. 23. С. 18–23.
48. Курінна М. Обрядова та святкова їжа чехів Півдня України як маркер етнічної самоідентифікації (за

- матеріалами етнографічних досліджень Запорізької області). *Дриновський збірник*. 2019. Вип. 12. С.165-171.
49. Курінна М. Тип поселення та традиційне житло чехів Півдня України: локальні особливості (за матеріалами етнографічних досліджень Запорізької області). *Народна творчість та етнологія*. 2016. Вип.6. С. 42-46.
50. Курочкін О. Етнічні стереотипи освідчення у коханні (від символічних жестів до вербальних кліше). *Університет*. 2009. № 2. С.64 – 77.
51. Курочкін О. Традиції свята незалежності в Польщі та країнах Прибалтики. *Народна творчість та етнологія*. 2024. Вип. 1 (401). С. 18–26.
52. Кухаронок Т. Адаптивні властивості традиційної календарної обрядовості білорусів та її сучасна роль. *Народна творчість та етнографія*. 2009. № 6. С.50 – 59.
53. Кюїзенъ Ж. Етнологія Франції. К., 2007. 113 с. <https://www.etnolog.org.ua/pdf/stories/monografiji/2007/ef.pdf>
54. Латигіна Н. Іслам: шлях крізь століття: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 360 с.
55. Лисенко О. Імперська сутність російської культури крізь призму війни. *Народна творчість та етнологія*. 2023. Вип. 3 (399). С.55–61.
56. Рахно К. Прикрашання даху як засіб магічного захисту будівлі. *Народознавчі зошити*. 2025. Вип. 1 (181). <https://nz.lviv.ua/archiv/2025-1/5.pdf>
57. Розинка Н. Різдво у звичаях та традиціях італійців (кінець ХІХ – початок ХХ століття). *Етнічна історія народів Європи*. 2003. Вип. 15. С. 56-62.
58. Масару Т. Японська релігійна свідомість. *Народна творчість та етнографія*. 2009. № 1. С. 66 – 72.
59. Мікштайте-Чичюркене Р. Ритуал заклинання зими

пастухами в Литві. *Народна творчість та етнографія*. 2011. № 3. С. 86 – 90.

60. Мілюченков С. Етнокультурні стереотипи та поняттєві маркери адаптації традиційних житлових і підсобних будівель в екосистемі білорусів і сусідніх народів. *Народна творчість та етнографія*. 2009. № 6. С. 27 – 34.
61. Мільчарчик Е. Люди – не-люди, тобто про циган в народних переказах та прислів'ях. *Народознавчі зошити*. 2005. Вип. 3-4. С. 383 – 397.
62. Мруз Л. 600-літня історія циган в Галичині. *Народознавчі зошити*. 2005. Вип. 3-4. С. 237 – 258.
63. Мушкетик Л. Дослідження звичаїв та обрядів у сучасній Угорщині. *Народна творчість та етнологія*. 2011. № 1. С. 131-135.
64. Мушкетик Л. Сучасна угорська етнологія: осередки, напрями досліджень, персоналії. К., 2017. 400 с. <https://www.etnolog.org.ua/pdf/stories/monografiji/2017/mushketyk.pdf>
65. Новак В. Регіонально-локальні особливості колядно-новорічної обрядовості Гомельщини: [етнографія і фольклор Білорусі]. *Народна творчість та етнографія*. 2011. № 6. С. 22 – 31.
66. Новгородський Т. Страви рослинного походження (зернові й картопля) в структурі харчування білоруського етносу XIX – початку XX століття. *Народна творчість та етнографія*. 2009. № 6. С. 60 – 66.
67. Оздемір Н. Дослідження сіл в Інтернеті: [етнографія Туреччини]. *Народна творчість та етнографія*. 2010. № 5. С. 11 – 20.
68. Орлова Т. В. Зміни статусу жіноцтва Туреччини у XX – на початку XXI ст. *Збірник наукових праць: Історичні*

науки. Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. Київ, 2011. Вип. 94. С. 263-270.

69. Остапенко Н. В., Яковлев М.І., Луцкер Т. В. Національний жіночий комплект: витоки та конструктивно-композиційні особливості. *Art and Design*. №4, 2021. С. 107 – 120. <https://artdesign.knutd.edu.ua/wp-content/uploads/sites/33/2022/02/10-AD-4-2021.pdf>.
70. Павлюк С. Словник основних понять і термінів з теорії етнології / НАНУ. Ін-т народознавства. Львів: Афіша, 2008. 256 с.
71. Павлюк С. Стійкість етнічної самосвідомості циган: природна інтровертність чи згуртованість історичною долею. *Народознавчі зошити*. 2005. Вип. 3-4. С. 225 – 230.
72. Петреська В. Категорії чесність/нечесність у весільному обрядовому комплексі (на прикладах македонської весільної обрядовості). *Народна творчість та етнографія*. 2009. № 3. С.41 – 45.
73. Петрушко В. Космогонічні уявлення у міфології корейського народу <http://ethnic.history.univ.kiev.ua/data/2022/67/articles/16.pdf>
74. Питулич В. Культ святителя в сербській народній традиції. *Народна творчість та етнографія*. 2012. № 2. С. 71 – 74.
75. Поріцька О. Пізнаємо китайські свята. *Народна творчість та етнографія*. 2013. № 1. С. 76 – 78.
76. Ракова Л. Особливості традиційного виховання в сім'ї білоруських селян XIX – XX століття. *Народна творчість та етнографія*. 2009. № 6. С. 35 – 41.
77. Рубель В. Історія цивілізацій доколумбової Америки. К.: Либідь, 2005. 504 с.
78. Сілецький Ю. Цигани (роми) в етнічних стереотипах

українців: міфологічний аспект. *Народознавчі зошити*. 2007. Вип.1 – 2. С. 77 – 83.

79. Станюкович М. Коли чоловіки-жерці звертаються до духів-помічників шаманок: епос, любовна магія і національні вибори на Філіппінах. *Народна творчість та етнографія*. 2013. № 4. С. 71 – 80.
80. Сюїті К. «Загублена ема» – символ утраченого: [етнографія Японія; народні традиції та вірування]. *Народна творчість та етнографія*. 2009. № 1. С. 91 – 94.
81. Терентьєва Л. Традиції й обряди албанців Бессарабії. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2017. Вип. 37. С. 161- 164.
82. Треб'єшанин Ж. Передбачення статі дитини: [сербська етнографія]. *Народна творчість та етнографія*. 2012. № 2. С. 75 – 77.
83. Умебеясі М. Порівняльний аналіз елементів календарної обрядовості українців та японців. *Українознавство*. 2012. № 4. С. 105 – 109.
84. Фаб'яновська-Міцик З. Банзай: Японія для допитливих. Львів: Урбіно, 2019. 164 с.
85. Філь Ю. С. Індія: погляд з великих та маленьких міст Уттар-Прадешу, Західної Бенгалії та Одіші. *Східний світ*. 2019. Вип. 3 (104). С. 111-126. <https://oriental-world.org.ua/index.php/journal/article/view/138>
86. Фокс К. Спостерігаючи за англійцями. Львів: Видавництво Старого Лева, 2018. 608 с.
87. Фукухара Т. Фестиваль пересувних святилищ: [етнографія Японії]. *Народна творчість та етнографія*. 2009. № 1. С.73 – 74.
88. Шабловський В. Убивця з міста абрикосів. К.: Темпора, 2012.

89. Шакніс Ж. Спільнота сільської молоді в Литві: соціальне і культурне формування мужності та жіночності під час обрядодій річного календарного циклу. *Народна творчість та етнографія*. 2011. № 3. С. 69 – 73.
90. Шамсутдинова-Лебедюк Т.Н. Багатоженство та іслам. *Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету*. Рівне, 2015. Вип. 26. С. 202-205.
91. Шумський К. Традиційні екологічні знання білорусів та їх трансформація в другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. *Народна творчість та етнографія*. 2009. № 6. С. 42 – 49.
92. Щербина Т. Сімейно-правовий статус жінки: порівняльний аналіз досвіду Індії та України. https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/530/FP_Shcherbina.pdf?sequence=2&isAllowed=y
93. Ярмоленко М. Гагаузи: один народ в двох державах. *Народознавчі зошити*. 2001. Вип. 3. С. 591 – 595.
94. Badran M. Understanding Islam, Islamism, and Islamic Feminism. *Journal of Women's History*. 2001. Vol. 13, No. 1. P. 47-52.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Загальні інформаційні сайти

<http://www.nbuv.gov.ua> – сайт Бібліотеки ім.В.Вернадського

<http://etnolog.org.ua> – сайт Інституту мистецтвознавства, фольклористики і етнології ім. М.Рильського (Журнал «Народна творчість та етнологія» (далі – НТЕ))

<https://nz.lviv.ua> – сайт видання «Народознавчі зошити»

<https://www.nationalgeographic.com/magazine> – журнал «National Geographic»

- Французька етнологія. Спецвипуск // НТЕ. 2006. №6.
- Ізраїльська етнологія. Спецвипуск // НТЕ. 2009. №1.
- Македонська фольклористика. Спецвипуск // НТЕ. 2009. №3.
- Білоруська етнологія. Спецвипуск // НТЕ. 2009. №6.
- Російська етнологія. Спецвипуск // НТЕ. 2010. №2.
- Литовська етнологія. Спецвипуск // НТЕ. 2011. №3.
- Турецька фольклористика. Спецвипуск // НТЕ. 2010. №5.
- Хорватська етнологія. Спецвипуск // НТЕ. 2011. №5.

Навчальні відеофільми

До теми «Класифікації етнічних спільнот» документальний фільм «Барака» «Самсара».

До теми «Народи Океанії» художньо-документальний фільм «Чотири каное», «Клітка для кроликів».

До теми «Народи Західної Азії» фільм «Усама».

До теми «Народи Америки» художній фільм «Рейд Ульзани».

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ І ТЕРМІНИ¹

Аборигени – першопочаткові, корінні жителі країни або місцевості, які живуть на ній здавна.

Автоетнонім – самоназва етносу.

Автостереотипи – уявлення (зазвичай позитивні) про власну етнічну групу.

Автохтони – первісне населення будь-якої країни, місцевості, території.

Авункулат – сукупність сімейно-родинних і суспільних відносин, яка передбачає близькі стосунки між дядьком (вуйком) і племінником.

Адаптація (етнічна) – пристосування етнічних груп до природного та етнічного середовища районів їх проживання.

Акультурація – процес набуття одним народом тих чи інших елементів культури іншого народу, що відбуваються в процесі контактування цих етносів.

Анімізм – релігійні уявлення про духів, душу, наділення душею всіх речей, сил і явищ природи.

Антропогенез – розділ антропології – наука про походження людини.

Апартеїд – принцип окремого проживання представників різних етнорасових груп.

Ареал – область розповсюдження на земній поверхні будь-якого явища, видів тварин, насаджень, корисних копалин тощо.

Артефакт – будь-який предмет, який має штучне, а не природне походження.

Асиміляція – тип етнічних процесів, що являє собою взаємодію двох етносів, в результаті якого один з них поглинається іншим і втрачає етнічну ідентичність. Може проходити як природнім, так і насильницьким шляхом.

¹ Словник термінів складено за: Тиводар М. Етнологія: Навч. посібн. Львів: Світ, 2004. С. 603 – 614.

Білатеральність – двостороннє визначення спорідненості одночасно (по батьківській і материнській лініях).

Білінгвізм – двомовність.

Білокальність – почергове проживання шлюбної пари то в сім'ї (роді) чоловіка, то в сім'ї (роді) жінки.

Богарне землеробство – неполивне орне землеробство в районах зрошення.

Брахікефали – люди, у яких відношення ширини голови до її довжини в процентах («показник голови») більше 80.

Бурка – верхній одяг народів Кавказу.

Ведизм – найдавніша релігія Індії, з якої розвинувся брахманізм.

Вігвам – житло індіанців Північної Америки.

Вірілокальність – шлюбне переселення жінки до чоловіка (його сім'ї чи роду).

Генеалогія – 1) родовід, історія роду, родовідний запис; 2) допоміжна історична дисципліна, що вивчає родоводи.

Генезис – походження, виникнення; процес утворення та становлення явища, що розвивається.

Гетероненна община – неоднорідна за складом община.

Гетеростереотипи – уявлення (часто негативні) про іншу етнічну групу.

Глобалізація життя – об'єднання в рамках планети, що приводить до змішування і злиття етносів з дуже різними культурними рівнями.

Гомогенний – однорідний за своїм складом.

Господарсько-культурні типи – історично сформовані комплекси господарства і культури етносів, які проживають у схожих природно-географічних умовах і знаходяться приблизно на однаковому рівні свого господарсько-культурного та соціально-політичного розвитку.

Деетнізація – процес втрати етносом чи окремими його представниками своїх етнічних рис.

Демографія – наука про народонаселення, закономірності його розвитку, структуру і географічне розселення.

Депортація – вигнання (виселення).

Діаспора – перебування частини народу за межами етнічної батьківщини.

Дискримінація – обмеження або позбавлення прав громадян за ознаками расової, національної належності або за релігійними чи політичними переконаннями.

Дислокальність – роздільне проживання шлюбної пари (кожного у своєму роді).

Дисперсія етнічна – територіальне розсіяння етносу, що призводить до втрати компактності його проживання.

Доліхокефали – люди, в яких відношення ширини голови до її довжини в процентах («показник голови») менше 75,9.

Ейджизм – вираження тих упереджень, об'єктами яких є різні вікові групи.

Екзогамія – укладення шлюбів і утворення сім'ї між представниками різних етносів.

Екзоетнонім – назва етносу, яку дали йому представники інших спільнот.

Ендогамія – звичай укладення шлюбу всередині роду, племені.

Етнічна група – переселенська група вихідців з етносу за межами своєї етнічної території, має громадянство країни проживання, не займає домінуючого становища в суспільстві і виявляє взаємну солідарність з метою збереження свого етнічного обличчя.

Етнічна культура – успадкований від предків комплекс господарського і соціального життя, матеріальної і духовної культури, що визначає стиль життя, виконує етноідентифікуючу роль, дає можливість виділити і протиставити себе іншим етносам.

Етнічна ментальність – сформовані в ході етнічних процесів особливості психічного складу, традиційного світогляду, світовідчуття і світосприймання членів етнічних спільнот.

Етнічна парціація – процес поділу єдиного етносу на кілька частин, кожна з яких, набуваючи власної етнічності, майже не ототожнює себе з своїм етнічним предком.

Етнічна свідомість – це система поглядів, уявлень, ідей етнічної групи, що виникають на основі взаємодії з іншими етнічними групами та відображають знання про них, ставлення до них, а також стан і форми самовиокремлення своєї етнічної групи.

Етнічні інтереси – це сукупність специфічних інтересів, притаманних тому чи іншому етносу та/чи етнічній меншині. Вони формуються у зв'язку з існуванням в етносів певних особливостей та неоднаковим місцем і роллю їх у суспільно-політичному житті. Етнічні інтереси є реально причиною поведінки й діяльності етнічних спільнот. Вони спрямовані або на збереження та зміцнення існуючого статусу, або на сепаратизм.

Етнічні стереотипи – це відносно стійкі уявлення про моральні, розумові та фізичні якості, що властиві представникам тих чи інших спільнот.

Етнічні установки – це готовність особистості сприймати ті чи інші явища етнічного життя та міжетнічних стосунків і, відповідно до цього сприймання, діяти певним чином у конкретній ситуації.

Етнічність – складна система властивостей людини, сформована на історичній і генетичній основі, що проявляються в мові, культурі, ментальності та стереотипах.

Етнічний конфлікт – це форма міжгрупового конфлікту, коли групи з протилежними інтересами поляризуються за етнічною ознакою. Причиною етнічних конфліктів, як правило, бувають етнічні, соціальні, політичні та економічні суперечності. Загострення етнічного конфлікту супроводжується зростанням етноцентризму, що властивий у тій чи іншій мірі етнічній самосвідомості будь-якого рівня розвитку, посиленням циркуляції в суспільстві негативних етностереотипів, посиленням націоналізму.

Етногенез – вся сукупність соціально-культурних і біологічних процесів, що проявляються при функціонуванні етносів від початків виникнення (на основі раніше існуючих компонентів) до складання обличчя етнічних спільнот та їх зникнення.

Етнографічна група – внутрішня територіальна складова етносу із слабо розвинутою локальною самосвідомістю, прийнятою сусідами назвою, зрідка самоназвою та місцевими особливостями культури, побуту, говірок.

Етнографічні зони – історико-культурні, лінгвістичні чи адміністративно-географічні частини етнічних територій, у населення яких проявляється земельна (земляцька) солідарність та певні господарсько-культурні особливості.

Етнографічні райони – такі локальні етнографічні території в складі етнографічних зон, субетносів чи етнографічних груп, у населення яких проявляються місцеві культурно-побутові особливості.

Етнографія (від грец. *ἔθνος* — плем'я, народ і ... графія) – суспільна наука, що вивчає народи-етноси та інші етнічні спільноти, їх етногенез, побут, культурно-історичні стосунки. Основний предмет етнографії складають риси традиційної повсякденної (побутової) культури народу, які створюють його етнічну зовнішність.

Етніонім – назва етносу.

Етнополітонім – самоназва етносу, що походить від назви держави.

Етнопсихологія (від гр. *ethnos* – плем'я, народ) – це галузь психології, що вивчає етнічні особливості психіки людей, національний характер, закономірності формування та функціонування національної самосвідомості, етнічних стереотипів та установок.

Етнорасова група – група людей, яка відрізняється від навколишнього населення не тільки етнічними, але і зовнішніми антропологічними ознаками, чи расовим типом.

Етнос – стійка міжпоколінна природно та історично сформована на певній території динамічна людська спільнота, що маючи самоназву (етнонім) і усвідомлюючи свою єдність, протиставляє себе всім іншим аналогічним утворенням і відрізняється від них стійкими і своєрідними рисами культури, способом життя, етнічними стереотипами.

Етнотопонім – назва краю, території.

Етноцентризм (грец. *ethnos* – плем'я, народ і *centrum* – осердя) – це погляд на етнопсихологічні особливості іншого народу з точки зору уявлень власного народу.

– психологічна схильність сприймати всі життєві події з позицій своєї етнічної групи, вважаючи її еталоном.

– це сукупність ірраціональних уявлень, що є психологічними утвореннями масової свідомості у вигляді конкретизованих спрощених образів свого народу, щедро наділених позитивними рисами.

Етос – духовні цінності даного етносу: культура, звичаї, традиції, релігія, свідомість, самосвідомість.

Іглу – куполоподібне житло зі снігу в ескімосів.

Ініціації – звичаї та обряди, пов'язані з переходом молоді до груп дорослих чоловіків і жінок.

Інкультурація – процес входження людини в культуру, опанування етнокультурним досвідом: те ж саме, що соціалізація.

Інтеграція міжетнічна – (від латинського *integratio* – відновлення) – вид етнічних процесів, що полягають в економічній, соціальній, культурній та іншій взаємодії окремих сформованих етносів, з плином якої в окремих народів з'являються спільні риси та стійкі напрямки взаємодії.

Історико-етнографічна область – територія, у населення якої спільність історичної долі, соціально-економічного і політичного розвитку та взаємовпливи спричинили формування подібних чи однакових культурно-побутових стереотипів.

Історико-етнографічна провінція – територіально велика група історико-етнографічних областей, у населення яких проявляються певні спільні етнокультурні риси у господарстві, матеріальній і духовній культурі та в суспільному житті.

Калим – викуп за наречену в окремих етносів.

Каста – замкнута група людей, у яких склалися специфічні традиції, норми, поведінка і стереотипи.

Кіпу — («вузол» діалектами кечуа — *кіри*) — система писемності, що використовувалася інками та їх спадкоємцями. Кіпу зазвичай мала вигляд кольорової мотузки із прив'язаними до неї нитками, зробленими з вовни лам або альпака. За допомогою вузлів, зав'язаних на цих нитках, було можливо «записувати» текстову або цифрову інформацію (засновану на десятковій системі).

Конвергенція – зближення етнічних культур внаслідок історичного розвитку і взаємодії етносів.

Консолідація етнічна – внутрішнє згуртування в межах етнічної спільноти, яке веде до нівелювання відмінностей між її окремими одиницями.

Контент-аналіз в етнопсихологічних дослідженнях — метод аналізу і оцінки інформації (у наукових джерелах, художній і мемуарній літературі, відеозаписах, радіопередачах) шляхом виділення в формалізованому вигляді смислових одиниць тексту і вимірювання частоти згадування цих одиниць у вибірковій сукупності.

Конформізм – форма пристосування, яка відбувається через пасивне прийняття існуючого порядку.

Космополітизм – ідеологія заперечення патріотизму і державного суверенітету етносів, обстоювання необхідності утворення національних об'єднань, відстоювання гасла «людина – громадянин світу» тощо.

Ксенофобія – вороже ставлення до іноземців і до всього чужого (мови, способу життя, стилю мислення).

Кочівництво – рухливі форми господарської діяльності та способу життя, що пов'язані з неосілим господарсько-культурними типами.

Крааль – тип поселення у скотарів Південної і Східної Африки – кільцевого планування, зазвичай обнесеного огорожею, в центрі – загін для худоби.

Краніологія – розділ антропології та зоології, що вивчає будову черепа людей і тварин (варіації розмірів, форм черепа та його частин).

Креоли (порт. *sgioiio*, від дієсл. *sgiaa*, «рости, виростати») – історичний термін, що використовувався на означення нащадків європейців, які оселялися в колоніях певних європейських держав, перш за все Іспанії та Португалії. Головна відмінність креолів від своїх співвітчизників у метрополії – місце народження і постійне проживання в колонії.

Крос-культурне етнопсихологічне дослідження — вивчення психологічних і соціокультурних особливостей людей, яке проводиться паралельно на декількох групах піддослідних, які відносяться до різних етносів, або у групах, де представники різних етносів зібрані разом.

Кувада – обрядова симуляція батьком акту народження дитини з метою відкритої демонстрації своїх прав на неї.

Кузенний шлюб – шлюб між двоюрідними братами і сестрами: а) кросскузенний (перехресно-кузенний) – шлюб з дочкою рідного, двоюрідного і т.д. брата матері чи з дочкою рідної і т.д. сестри батька; б) ортокузенний – шлюб з дочкою рідного, двоюрідного і т. д. брата батька чи з дочкою рідної і т. д. сестри матері.

Кула – система обміну на островах Тробріан і прилеглих островах Нової Гвінеї.

Левірат – шлюбний звичай, за яким удова повинна була (чи мала право) одружитися з братом свого померлого чоловіка.

Лінідж – частина роду, створена близькими родичами, які виводили себе від реального, а не від міфічного предка.

Мана – невидима священна і таємна надприродна сила, що проявляється у щоденних справах.

Магія – обряди, пов'язані із вірою у здатність людини певними діями вплинути на природній перебіг подій.

Мангрові ліси – густі лісові зарості на болотяних, мулистих морських узбережжях і гирлах річок тропічного поясу.

Матріархат – термін, яким визначають домінуюче становище жінки в сім'ї та суспільстві.

Матрілінійність – визначення спорідненості за материнською лінією.

Матрілокальність – поселення подружжя у сім'ї чи роді дружини.

Матріфіліяція – визначення спорідненості за матір'ю.

Менталітет – відносно цілісна сукупність думок, вірувань, які створюють картину світу та зміцнюють єдність культурної традиції.

Меншість етнічна – група людей тієї чи іншої приналежності, що істотно поступається за своєю чисельністю оточуючому їй іншоетнічному населенню.

Метиси – нащадки міжрасових шлюбів. У Америці метисами називають нащадків від змішаних шлюбів між європеїдами та індіанцями.

Моногамія – одношлюбність.

Мулати – нащадки від змішаних шлюбів європеїдів з негроїдами.

Нативізм ([лат.](#) Nativus – природжений) – концепція, за якою здатність людини до сприймання [простору](#) і [часу](#) є природженою і існує апіорно, не розвиваючись у процесі [досвіду](#). Часто використовується як синонім неоязичництва.

Натуралізація – процес вживання іммігранта у нове іншомовне оточення, засвоєння ним нових форм спілкування, культури, правил суспільного життя.

Національний характер – це відносно стійка сукупність рис характеру, які властиві переважній більшості представників певної нації та залежать від конкретних історичних і

соціально-економічних умов існування певної спільноти. В основі національного характеру лежить національна самосвідомість.

- своєрідне, специфічне поєднання типових рис у конкретних історичних і соціально-економічних умовах буття нації; уявлення народу про себе, сукупність стійких, основних для національної спільноти особливостей сприйняття навколишнього світу та форм реакцій на нього.

Негритюд – вчення про особливу сутність африканської культури, її виділення в якості ідеалу та взірця, еталону для всіх інших, перш за все, європейських культур.

Неолітична революція – історичний період переходу в епоху [неоліту](#) від привласнюючого до відтворюючого типу господарства.

Неоязичництво – сукупність сучасних релігійних течій, що закликають до відновлення язичницьких уявлень, культів та обрядів.

Одонтологія – розділ антропології, який вивчає будову зубів давніх і сучасних груп людства.

Ойкумена – сукупність тих областей земної кулі, що заселені людьми.

Остеологія – розділ антропології, який вивчає будову кісток давньої та сучасної людини.

Пампаси, пампа – субтропічні травянисті рівнинні степи Південної Америки.

Патріархат – термін, яким визначають домінуюче становище чоловіка у суспільстві та сім'ї.

Патрілінійність – визначення спорідненості за чоловічою, батьківською лінією.

Патрілокальність – поселення подружжя в сім'ї чи роді батька.

Патріфіліяція – визначення спорідненості за батьком.

Пігмеї – умовне позначення низькорослих етносів Центральної Африки.

Плем'я – одна з найбільших давніх форм етнічної спільності, яка складалася з родів.

Побут – загальний уклад виробничого, сімейного і громадського життя, сукупність способів задоволення матеріальних і духовних потреб людей.

Полігамія – багатошлюбність як у вигляді багатоженства, так і багатомужжя.

Полігінія – шлюб з багатьма жінками.

Політеїзм – багатобожжя, поклоніння багатьом богам.

Політес – громадянин країни.

Політонім – назва, ім'я держави.

Потlach – вид обміну, святкове роздаровування гостям матеріальних скарбів господаря.

Прерії – великі рівнинні степові простори помірної кліматичної області Північної Америки.

Примордіалізм – підхід до визначення етносу та етнічності, який прагне знайти об'єктивну основу існування етносу в природі і суспільному житті та культурі.

Прогнатизм – виступ усього обличчя чи зубного відділу верхньої щелепи.

Проміскуїтет – передбачувана стадія неупорядкованих статевих відносин в первісному суспільстві, яка передувала шлюбу та сім'ї.

Раси – пов'язані спільністю походження стійкі біологічно та історично сформовані на певних територіях групи людей, які характеризуються певною сукупністю спадкових фізичних – морфологічних і фізіологічних – ознак (будова тіла, колір шкіри, очей, волосся, форма голови і т.п.).

Расизм – ідеологія, сутністю якої виступає уява про біологічну перевагу своєї і неповноцінність інших расових груп.

Резервація – територія спеціально відведена для примусового проживання для яких-небудь етнічних груп, народів, племен.

Рід – кровноспоріднена група людей, пов'язаних походженням за материнською або батьківською лінією.

Раципрокність – взаємність, співробітництво між віддаленими родичами чи індивідами, непов'язаними родинними відношеннями; сприяє виживанню спільнотам цих людей.

Савани – рівнини в районі тропіків Африки та Південної Америки, характеризуються поєднанням травяного покриву з окремими деревами, групами дерев або чагарниками.

Сакральний – священний, такий, що відноситься до релігійного культу або ритуалу.

Саман – висушена на повітрі цегла, що виготовлена із суміші глини, піску і соломи.

Самбо – у Латинській Америці нащадки від шлюбів між індіанцями і представниками негроїдної раси.

Самосвідомість національна – це сукупність поглядів, знань, оцінок, ідеалів, що відображають специфічний зміст, рівень і особливості уявлень представників національної спільноти про минуле, сучасне і майбутнє свого розвитку, про місце та призначення серед інших спільнот і характер взаємовідносин з ними. Національна самосвідомість відображає ступінь засвоєння елементів загальнонаціональної свідомості окремими представниками нації.

Сегрегація – примусовий поділ населення на групи за певними соціальними ознаками, найчастіше за расовими та етнічними; вид расової дискримінації.

Скватер – колоніст, що займав вільну, необроблену ділянку землі в час колонізації США, Канади, Австралії, Нової Зеландії, а в Австралії – скотар, що орендує для своїх стад необроблені ділянки землі.

Соротат – звичай, за яким чоловік вступав у шлюб з кількома рідними чи двоюрідними сестрами.

Стиль життя етносу – властиві етносу культурно-побутові особливості, що проявляються у матеріальній і духовній культурі, етнічних стереотипах.

Суверенітет – повна незалежність країни, нації, народу в галузі внутрішньої та зовнішньої політики.

Суперетнос – етнічна система, яка складається з декількох етносів, що виникають одночасно в одному регіоні, пов'язаних ідеологічно, економічно та політично.

Табу – особливі релігійні, моральні, етичні, соціальні та інші заборони на предмети, дії, обряди, слова, думки та ін., порушення яких, за віруваннями, спричиняє нещастя, хвороби і смерть, що посиляються богами і духами.

Тапа – м'яка матерія, виготовлена з вимоченої і сильно потовченої кори дерева.

Територія етнічна – ареал, в межах якого живуть групи людей, що належать до того чи іншого етносу та відтворюють в його межах свою культуру.

Томагавк – 1) бойовий кийок з укріпленням на кінці кам'яним ударником; 2) бойова метальна сокира.

Торбаси – м'які чоботи з оленячої шкіри (хутром на зовні) у північних етносів.

Тотемізм – віра в надприродний зв'язок родової групи людей з представниками тваринного чи рослинного світу, предметами чи явищами природи, віра в те, що ці представники, явища чи предмети є предками їхніх родів.

Традиція – спосіб передачі етнічного досвіду від одного покоління до слідуєчого у вигляді звичаїв, правил поведінки тощо.

Уксорилокальність – поселення чоловіка в роді чи сім'ї своєї дружини.

Фетишизм – поклоніння неживим предметам, що нібито мають надприродну силу, здатну допомогти чи зашкодити людині.

Фрустрація етнічна – психологічний стан етносу, що характеризується втратою перспективи історичного розвитку, тривогою і невпевненістю у завтрашньому дні.

Цінності (етнічні) – характерні для особи чи етносу уявлення про бажане, що визначає вибір можливих засобів його досягнення.

Черкеска – однобортний каптан у народів Кавказу з прямим розрізом спереду та газирями для патронів на грудях.

Шаманізм – рання форма релігії, заснована на переконанні, що шаман, перебуваючи у стані ритуального екстазу, спілкується з духами та за їх допомогою лікує або передбачає майбутнє.

Для нотаток

Навчально-методичне видання

ДРОГОБИЦЬКА ОКСАНА ЯРОСЛАВІВНА

Навчально-методичні рекомендації з курсу «Етнографія»

(для здобувачів ОР бакалавр
спеціальності 032 «Історія та археологія»)